

วิจารณ์หนังสือ

ทหารเรือกบฏ “แมนฮัตตัน” เขียนโดย นิยม สุخورงแพ่ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มติชน, 2565 (พิมพ์ครั้งที่ 2).

บทวิจารณ์โดย กฤตณัฐ ชินนาค*

นับเป็นระยะเวลาล่วงเลยกว่า 74 ปีแล้ว ที่ประเทศไทยเกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์เมืองที่มีความรุนแรงใกล้เคียงกับ “สงครามกลางเมือง” ซึ่งคนส่วนมากรู้จักในชื่อ “กบฏแมนฮัตตัน” ที่กินระยะเวลาเพียง 30 ชั่วโมงระหว่างช่วงบ่ายวันที่ 29 ถึงช่วงเย็นวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2494 หากนับระยะเวลาของเหตุการณ์นั้นแล้วดูจะสั้นเสียยิ่งกว่าที่คนส่วนมากจะให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางการเมืองดังกล่าว ทว่าผลพวงของเหตุการณ์นี้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบสำคัญก็คือกองทัพเรือที่ตกอยู่ในฐานะผู้ก่อกบฏ แม้ว่าผู้ก่อการจะเป็นเพียงกลุ่มคนเพียงหยิบมือเดียวคือกลุ่มนายทหารเรือหนุ่มที่เรียกตนเองว่า “คณะกู้ชาติ” ก็ตาม โดยเหตุการณ์วิกฤตการณ์เมืองดังกล่าวก็ได้ลดทอนอำนาจและบทบาทของกองทัพเรือ พร้อมๆ กับเปิดทางให้คณะรัฐบาลรัฐประหารที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถสถาปนาอำนาจเผด็จการโดยมีกองทัพบกเป็นขุมกำลังสำคัญ

เหตุการณ์วิกฤตการณ์เมืองดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดเป็นหนังสือครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ. 2529 โดยผู้เขียนคือ นิยม สุخورงแพ่ง ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์จริง ในฐานะอดีตจำทหารเรือหนุ่มผู้กลายเป็นผู้ร่วมก่อกบฏโดยบังเอิญ ที่ได้รวบรวมข้อมูลและเรียบเรียงขึ้นจากความทรงจำและการค้นคว้า ผนวกกับหลักฐานจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ต่อมาได้รับการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อจัดพิมพ์ครั้งที่สอง โดย นริศ จรัสจรรยาวงศ์ นักเขียนผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ คณะราษฎร ในฐานะบรรณาธิการที่ได้เพิ่มเติมข้อมูลที่เป็นบันทึกสำคัญจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกบฏแมนฮัตตันไว้ในภาคผนวก ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายคณะกู้ชาติ ฝ่ายรัฐบาลโดยเฉพาะบันทึกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีผู้ถูกคณะกู้ชาตินำโดยนายทหารเรือหนุ่มก่อการจี๋เป็นตัวประกัน รวมทั้งบันทึกของฝ่ายพลเรือนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทำให้เนื้อหามีความครบถ้วนและรอบด้านมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้หนังสือเล่มนี้มีความหนาสีถึง 528 หน้า ดังนั้น ผู้วิจารณ์จะขอแนะนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ออกเป็น 4 ส่วน เพื่อเป็นการแนะนำเบื้องต้นให้กับผู้สนใจดังต่อไปนี้

* นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เนื้อหาส่วนแรกจะเป็น “บทบรรณธิการ” และ “คำนำผู้เขียน” (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2529) ในบทบรรณธิการซึ่งจัดว่าเป็นบทบรรณธิการขนาดยาวนั้น ได้เกริ่นถึงภาพรวมของเหตุการณ์ ผ่านหลักฐานที่นำมาใช้ประกอบ นำเสนอภายใต้หัวข้อย่อยๆ ไม่ว่าจะเป็น วงวรรณกรรม “กบฏแมนฮัตตัน” ซึ่งประกอบด้วย 1) “สมุดปกเขียว” บันทึกจอมพล ป. พิบูลสงครามที่สาบสูญจากบรรณโลก 2) นานาเรื่องเล่าจาก “คณะกู้ชาติ” และ 3) วรรณกรรม “กบฏแมนฮัตตัน” ในอนุสรณ์งานศพ และสารคดีการเมือง เรื่องเล่าและงานวิจัย อันเป็น “วรรณกรรม” เกี่ยวกับกบฏแมนฮัตตัน ที่ช่วยขยายภาพกว้างก่อนนำไปสู่เนื้อหาหลัก อีกประเด็นคือ จุดจบผู้ก่อการ 2475 สายทหารเรือ จากกรณีแมนฮัตตัน อันเป็นส่วนที่บรรณธิการให้ความสนใจในฐานะผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์คณะราษฎร ที่ทำให้ผู้อ่านทราบถึงผลของเหตุการณ์ว่าส่งผลให้กองทัพเรือถูกลดแสนยานุภาพลง ถูกจำกัดกำลังคน ถูกลดสถานที่ตั้งและสถานที่ฝึกปฏิบัติการ ตลอดจนลดจำนวนอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ ลงอย่างมาก กล่าวได้ว่าบทบาทของกองทัพเรือถูกลดลงอย่างสิ้นเชิง ส่วนกองทัพบก กองทัพอากาศและกรมตำรวจสามารถขยายแสนยานุภาพได้อย่างเต็มที่และมีบทบาททางการเมืองอย่างเห็นได้ชัดนับแต่นั้นมา

ส่วนคำนำของผู้เขียนคือ นิยม สุขแห่งรอง ในฐานะจำทหารเรือ นั้น เนื้อหาเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตนเองในฐานะทหารเรือได้เข้าไปเกี่ยวข้อง จนนำมาสู่การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวออกมาเป็นหนังสือ โดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลแบบนักเรียนประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับการฝึกฝนมาจากการเป็นนักศึกษาสาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งบันทึกเหตุการณ์จากความทรงจำ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และการค้นคว้าเอกสาร ที่ใช้เวลากว่าห้าปีนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อสารเท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของการได้มาซึ่งข้อมูลที่ผู้เขียนนำมาถ่ายทอดไว้ในหนังสือเล่มนี้อีกด้วย

เนื้อหาส่วนที่สองจะเป็น “นำเรื่อง” ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสองส่วนหลักๆ คือ ส่วนแรกเป็นการนำเสนอเนื้อหาโดยพยายามโยงให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “ดวงชะตา” กับ “อำนาจ” ของกองทัพเรือที่อยู่ในฐานะที่อ่อนด้อยกว่าเหล่าทัพอื่นๆ โดยการนำเสนอผ่านสองหัวข้อย่อยคือ ผูกดวงกองทัพเรือและดวงชะตาของกองทัพเรือ เนื้อหาได้กล่าวถึงดวงชะตาของกองทัพเรือ ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่เมื่อใดมีอาจทราบแน่ชัด แต่ได้มีการถือเอาวันที่เสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงเรียนนายเรือ ณ พระราชวังเดิม ธนบุรี เมื่อ ร.ศ.125 (พ.ศ.2449) เป็นวันกำเนิดของกองทัพเรือยุคใหม่ การถือเอาฤกษ์นี้เป็นเวลา “ตกฟาก” ของกองทัพเรือยุคใหม่ดังกล่าว

เมื่อไปผูกดวงชาตาแล้วก็นำไปสู่อุปสรรคที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง “ดวงชะตา” กับ “อำนาจ” ของกองทัพเรือที่จะไม่นำพิสมัยเท่าใดนัก ดังจะขอยกมาบางส่วนดังนี้

ในด้านกำลังพลและความเป็นอยู่มีเกณฑ์สูงกว่าปานกลาง แต่หัวตื้อรั้นและแตกสามัคคี อำนาจหน้าที่ถึงแม้จะมีนักเลงโตคอยสนับสนุนก็ไม่อาจสมบูรณ์สุดยอด...กับผู้บังคับบัญชาไม่มีใครลงรอยกัน และถูกมองในแง่ลบร้าย (หน้า 25)

ส่วนที่สองเป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับทหารเรือกับการเมืองหลังพ.ศ.2475 กล่าวถึงบทบาทของกองทัพเรือนับตั้งแต่หลังปีพ.ศ.2475 โดยนายทหารเรือที่มีแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่จำนวน 19 คนได้เข้าร่วมขบวนการเปลี่ยนแปลงการปกครองอันประกอบด้วยผู้ก่อการรุ่นแรกจำนวน 7 คน ได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ ร.ท.แปลก ชิตตะสังคะ เป็นต้น ต่อมาเมื่อวันที่ 10-25 ตุลาคม พ.ศ.2475 เกิดกบฏบวรเดช ทหารเรือก็ได้เข้าร่วมในการปราบกบฏ แต่ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ เนื่องจากขัดคำสั่งรัฐบาลเพราะไม่ใช้ปืนเรื่อยิงถล่มตามจุดที่รัฐบาลสั่ง แม้จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ก็ตาม จึงทำให้ น.อ. พระยาวิชิตชลธี ผู้บัญชาการทหารเรือขณะนั้น ลาออกและถูกจับตั้งข้อหาก่อกบฏ

ยุคทองของกองทัพเรือ ได้มาถึงหลังการขึ้นมามีอำนาจของ พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2477) โดยในช่วงนั้นกองทัพเรือได้รับงบประมาณจำนวนมากถึง 100 ล้านบาท ต่อมาได้ลดลง เหลือ 30 ล้านบาท ดังนั้น กองทัพเรือจึงสามารถต่อเรือรบประเภทต่างๆ ได้ทั้งสิ้น 24 ลำ ต่อมาปลายปีพ.ศ. 2484 ไทยเผชิญกับสงครามมหาเอเชียบูรพาที่กินเวลากว่า 4 ปี ได้สร้างผลกระทบให้กับประเทศอย่างมากรวมถึงด้านการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาของญี่ปุ่นในฐานะพันธมิตร การกำเนิดกลุ่มขบวนการใต้ดินเสรีไทย โรงเรียน ส.ท. ที่ต้องการต่อต้านฝ่ายญี่ปุ่น และปัญหารัฐบาลในยุคปลายสงคราม ที่ส่งผลให้ควง อภัยวงศ์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีสายพลเรือน โดยมีทหารเรือหนุนหลัง เพื่อโค่นอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีทหารบกและทหารอากาศสนับสนุน ระยะนี้จึงนับว่าเป็นยุคของรัฐบาลพลเรือน ทว่าในห้วงใกล้ทศวรรษ 2490 ไทยเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนทางการเมืองหลายครั้ง มีการปรับเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรี เกิดความแตกแยกกันภายในรัฐบาลพลเรือน นำมาซึ่งการรัฐประหารปี 2490 และจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้หวนคืนสู่อำนาจอีกครั้ง ภายใต้การสนับสนุนของกองทัพบก กองทัพอากาศ และตำรวจ ยกเว้นกองทัพเรือที่รัฐบาลคณะรัฐประหารยังไม่สามารถแทรกแซงได้ บริบททางการเมืองในช่วงนี้ พบว่ามีเหตุการณ์ก่อกบฏหลายครั้ง ที่สำคัญคือกบฏเสนาธิการ

(พ.ศ.2491)¹ และกบฏวังหลวง (พ.ศ.2492) ที่เป็นการพยายามของฝ่ายพลเรือนที่นำโดยปรีดี พนมยงค์ ในการพยายามยึดอำนาจคืนจากคณะรัฐประหาร ซึ่งมีกำลังฝ่ายกองทัพเรือร่วมสนับสนุน ทว่าผลก็จบลงด้วยความปราชัย

เนื้อหาส่วนที่สาม ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้ ประกอบด้วย 9 บทด้วยกัน คือ “กบฏแมนฮัตตันเริ่มแล้ว” “29 มิถุนายน 2494” “สงครามน้ำลาย” “สองฝั่งเจ้าพระยา” “ยุทธภูมิด้านตะวันออก” “วาระสุดท้าย” “ความเปลี่ยนแปลงในกองทัพเรือ” “ผลสะท้อนภายหลังกบฏ” และ “บทส่งท้าย” เนื้อหาในส่วนนี้นำเสนอรายละเอียดทั้งก่อนและหลังของเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาสาระโดยสังเขปได้ 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการก่อการ ซึ่งปรากฏรายละเอียดในหัวข้อ “กบฏแมนฮัตตันเริ่มแล้ว” กล่าวคือ นับตั้งแต่ภายหลังกบฏวังหลวง สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศทำให้กองทัพต่างๆ ต้องอยู่ในสภาพเตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา พร้อมๆ กับอุดมการณ์ของคณะกู้ชาติที่ยังแฝงอยู่ในบรรดานายทหารชั้นผู้น้อยหัวก้าวหน้าที่ต้องการล้มล้างรัฐบาลของคณะรัฐประหาร อันมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีความพยายามที่จะลงมือปฏิบัติการก่อนวันที่ 29 มิถุนายน 2494 ถึง 5 ครั้งด้วยกัน แต่ก็ต้องล้มเลิกก่อนเวลาลงมือปฏิบัติการ

ประเด็นที่สอง เป็นรายละเอียดของเหตุการณ์ ซึ่งมีเนื้อหามากที่สุด ประกอบด้วย 5 บทด้วยกันคือ “29 มิถุนายน 2494” “สงครามน้ำลาย” “สองฝั่งเจ้าพระยา” “ยุทธภูมิด้านตะวันออก” และ “วาระสุดท้าย” นำเสนอรายละเอียดของเหตุการณ์นับตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุด โดยเริ่มตั้งแต่การนำเสนอแผนปฏิบัติของคณะกู้ชาติที่แนวร่วมส่วนใหญ่ของกำลังพลของกองทัพเรือที่แม้ว่าจะประสบความล้มเหลวถึง 5 ครั้ง จนทำให้ขวัญกำลังใจของผู้ร่วมอุดมการณ์เริ่มถดถอย ทว่าก็ได้ตัดสินใจที่จะปฏิบัติการอีกครั้งเมื่อได้ข่าวว่าสหรัฐอเมริกาจะมอบความช่วยเหลือเป็นเรือชุดสันดอน ชื่อ “แมนฮัตตัน” ณ ท่าราชวรดิฐ อันเป็นเขตรับผิดชอบของทหารเรือ ในช่วงบ่ายวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2494 โดยมีเจ้าภาพคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และบุคคลสำคัญทั้งพลเรือนและทหาร อีกทั้งเป็นช่วงกองทัพบกจะปลดกองหนุนทหารบางนายที่กองพันในพระนครก่อน 2 วัน ส่งผลให้ฝ่ายรัฐบาลมีกำลังน้อยลง การปฏิบัติการเริ่มขึ้นในช่วงเช้ามืด วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2494 แต่เหตุการณ์สำคัญอยู่ในช่วงเวลา 15.30 น. อันเป็นช่วงที่พิธีรับมอบเรือได้

¹ กบฏเสนาธิการ กบฏนายพล หรือ กบฏ 1 ตุลาคม มีแกนนำเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการซึ่งไม่เห็นด้วยกับการที่ฝ่ายคณะรัฐประหารสนับสนุนให้ทหารยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จึงได้คิดหาทางล้มอำนาจของคณะรัฐประหารเพื่อให้ทหารทำหน้าที่ทหารแต่เพียงอย่างเดียว แต่ถูกล่วงรู้ก่อนแผนก่อการจึงล้มเหลว

เริ่มต้นขึ้น ผู้แทนฝ่ายอเมริกันกล่าวมอบเรือ จอมพล ป. กล่าวตอบ เจ้าหน้าที่ลดธงอเมริกันลงจากเสาท้ายเรือ ชักธงไตรรงค์ขึ้นแทน จากนั้นจอมพล ป. ก็ได้ขึ้นไปชมเรือ วินาทีนั้นเอง นายทหารเรือหนุ่มนำโดย น.ต.มนัส จารุภาส ก็ได้ทำการควบคุมตัวจอมพล ป. ไปยัง ร.ล.ศรีอยุธยา แต่เหตุการณ์ก็ไม่ได้เป็นไปตามแผนที่คณะผู้ก่อการเตรียมการไว้ ส่งผลให้เกิดการปะทะกันระหว่างกองกำลังของฝ่ายรัฐบาลกับคณะกู้ชาติซึ่งก็คือกำลังพลของกองทัพเรือ ทั้งนี้ในระหว่างที่ยังมีการปะทะกันนั้น ทั้งสองฝ่ายต่างก็ทำสงครามจิตวิทยาผ่านการประกาศทางวิทยุกระจายเสียงด้วย

ครั้นล่วงเข้าสู่วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2494 ฝ่ายรัฐบาลไม่ยอมรับการเจรจาพร้อมนำกำลังสามเหล่าทัพเข้าโจมตีกองเรือรบและกองสัญญาณ ขณะเดียวกันก็มีการโจมตีจากทางอากาศ ส่วนบน.ร.ล.ศรีอยุธยาที่ควบคุมจอมพล ป. นั้น ก็ถูกโจมตีเช่นเดียวกันตั้งแต่เช้าตรู่จากกองกำลังของฝ่ายรัฐบาลจนเสียหายอย่างหนัก ในที่สุดนายทหารเรือสองนายคือ ร.ท.ชอบ และ ร.ต.มาโนช ได้ตัดสินใจให้จอมพล ป. ใส่เสื้อชูชีพแล้วพายำน้ำเข้าหาฝั่ง และนำไปพักที่กรมเสนาธิการทหารเรือ จากนั้นก็มีการเจรจาตกลงกันระหว่างนายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่กับฝ่ายรัฐบาลในการส่งตัวจอมพล ป. คืนกับฝ่ายรัฐบาล ผ่านพล.ต.ท. เผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจที่วังปารุสกวัน การส่งมอบตัวจอมพล ป. สำเร็จลงด้วยดี แต่นายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ทั้งสามที่เป็นผู้พาไปต้องเสียอริสภานับแต่นั้นนั้น ในที่สุดปฏิบัติการดังกล่าวของคณะกู้ชาติก็ต้องล้มเหลวอีกครั้งหนึ่ง

ประเด็นที่สาม เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและกองทัพเรือ กล่าวคือ ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2494 ขณะที่การปราบปรามทหารเรือกบฏกำลังดำเนินไปอย่างได้ผล นายพลคนสำคัญของคณะรัฐประหารจำนวน 4 คน ได้ทำบันทึกเสนอต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ขอให้มีการปรับปรุงกองทัพเรือ บันทึกดังกล่าวก็ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคมพ.ศ.2494 จึงถือว่าวันดังกล่าวเป็นวันที่กองทัพเรือมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ประวัติศาสตร์ของกองทัพเรือได้พลิกหน้าใหม่มาเป็นหน้าของกองทัพเรือภายใต้การยึดครอง มีการเปลี่ยนตัวผู้มีส่วนสั่งการในกองทัพเรือ โดยปลดนายทหารเรือ และการเปลี่ยนแปลงองค์กรผ่านการยุบหน่วยต่างๆ ของกองทัพเรือ

ส่วนชะตากรรมของคณะกู้ชาติหลังแผนก่อการล้มเหลวนั้น รัฐบาลได้ประกาศตามจับบางคนสามารถหลบหนีออกไปนอกประเทศได้ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 น.อ. อานนท์ ปุณศรีรักษา น.ต. มนัส จารุภา พ.ต. วีระศักดิ์ มั่นตะจิตร์ น.ต. ประกาย พุทธิสารี หนีไปสหภาพ

พม่า กลุ่มที่ 2 ร.ท. สมหมาย บุณนาค มอปัตถ์ต่อ พล.ต.ท. เผ่า ศรียานนท์ กลุ่มที่ 3 ร.ท. วีระ โอสถานนท์ และ ร.ท. ปัญญา ศิริบุษกะ ที่หลบหนีการตามจับของรัฐบาลลงไปทางใต้ ณ มลายู ซึ่งขณะนั้นยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

เนื้อหาส่วนที่สี่เป็นภาคผนวก ส่วนนี้ทางผู้เขียนได้นำเสนอชุดข้อมูลหลักฐานต้นฉบับที่ใช้ประกอบในเนื้อหาบทที่ผ่านมา เช่น 1) *บันทึกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม* จากบางส่วนในบันทึกสมุดปกเขียว ของจอมพล ป. 2) *เมื่อข้าพเจ้าจี้จอมพล* บันทึกตั้งแต่เริ่มเหตุการณ์จนสิ้นสุดด้วยการหนีไปสหภาพพม่า ผ่านประสบการณ์ ของ น.ต. มนัส จารุภา 3) กรณี “แมนฮัตตัน” บันทึกมุมมองของ น.อ. อานนท์ ปุณทริกาภา ต่อเหตุการณ์ และ 4) คำระลึกถึงนาวาตรี มนัส ของ ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นนำเสนอข้อมูลให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของหลักฐานที่นำมาใช้ ว่ามีลักษณะอย่างไร มุมมองต่อเหตุการณ์ของผู้บันทึก อันมีคุณค่าอย่างสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์กบฏแมนฮัตตัน

สำหรับในส่วนบทสรุป แม้เหตุการณ์ “กบฏแมนฮัตตัน” นี้จะเกิดขึ้นในระยะเวลาเพียงสั้นๆ แต่ด้วยความพยายามของผู้เขียนและบรรณาธิการที่ได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวนมากจากทั้งสองฝ่าย ทำให้การนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์กบฏแมนฮัตตันออกมาเป็นหนังสือเล่มนี้ เป็นไปอย่างน่าเชื่อถือ ตรงไปตรงมา อันเป็นสิ่งที่ในฐานะนักเรียนประวัติศาสตร์ควรพึงระลึกเสมอว่าไม่ควรตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งทำให้หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นอย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้นอกจากคำนำและเนื้อเรื่องโดยผู้เขียนแล้ว ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ยังมีเนื้อหาที่น่าสนใจอีก 2 ส่วนคือ บทบรรณาธิการและภาคผนวก โดยในส่วนของบทบรรณาธิการ โดยนริศ จรัสจรรยาวงศ์ได้ทำการค้นคว้าและรวบรวมรายชื่อ “วรรณกรรม” เกี่ยวกับกบฏแมนฮัตตันมานำเสนอฉบับสืบเล่ม ทั้งบันทึกเรื่องเล่าทั้งจากปากรัฐบาลและปากผู้ก่อการ งานเขียนประเภทสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ นวนิยาย ตลอดจนงานวิชาการประเภทวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาประวัติศาสตร์ และอนุสรณ์งานศพของบรรดานายทหารเรือที่ เป็นผู้ก่อการ นับว่ามีคุณูปการยิ่งต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของเหตุการณ์นี้ในเชิงลึกต่อไป ส่วนภาคผนวกซึ่งมีข้อเขียนที่จัดว่าเป็น “ชุดข้อมูลหลักฐานต้นฉบับ” ทั้งของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์จริงและบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดกับผู้ก่อการหรือที่รัฐบาลเรียกว่า “กบฏ” ถึง 8 ชิ้น ได้แก่ “บันทึกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม” (ไท-สัปดาห์) “เรื่องบอมบ์จอมพลพิบูล” (ไท-สัปดาห์) “เมื่อครั้งข้าพเจ้าจี้จอมพล” (น.ต.มนัส จารุภา) “กรณี “แมนฮัตตัน” (น.อ.อานนท์ ปุณทริกาภา) “กบฏแมนฮัตตันฉบับจี้” (ร.ท.วีระ โอสถานนท์) “ทหารเรือก่อการ

ปฐวิวัติ” (นายรำคาญ) “ระลึกถึงนาวาตรีมนัส จารุภา ร.น.” (ปรีดี พนมยงค์) และ “ระลึกถึงคุณมนัส จารุภา” (พูนสุข พนมยงค์) ความยาวรวมกันเกือบร้อยหน้านั้นนับว่าเป็น “หลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์” ที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาหรือทำความเข้าใจเหตุการณ์ทางการเมืองนี้อย่างลึกซึ้ง

ประการที่สอง คำนำของผู้เขียน (นิยม สุจริตวงศ์) ที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตนเองในฐานะทหารเรือได้เข้าไปเกี่ยวข้อง จนนำมาสู่การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวออกมาเป็นหนังสือ โดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลแบบนักเขียนประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับการฝึกฝนมาจากการเป็นนักศึกษาสาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งบันทึกเหตุการณ์จากความทรงจำ การสัมภาษณ์ และการค้นคว้าเอกสาร ที่ใช้เวลากว่าห้าปีนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการปูพื้นให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อสารเท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของการได้มาซึ่งข้อมูลที่ผู้เขียนนำมาถ่ายทอดไว้ในหนังสือเล่มนี้อีกด้วย

กล่าวโดยสรุปหนังสือเล่มนี้จึงเป็นวรรณกรรมอีกชิ้นหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ โดยเฉพาะในช่วงภายใต้อิทธิพลของกองทัพ ซึ่งดำรงยาวนานหลายทศวรรษ